
УДК 811.161.2'24:81'373.46

Сергій Омельчук

Херсонський державний університет, м. Херсон

ПОНЯТТЄВА СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ТЕРМІНІВ РОБОТА З ТЕКСТОМ І РОБОТА НАД ТЕКСТОМ

*У статті досліджено нормативне функціонування в лінгводидактичному дискурсі термінних словосполучень **робота з текстом** і **робота над текстом**. Визначено тенденції використання їх у сучасних наукових дослідженнях, а також у професійному мовленні вчителів-словесників. З'ясовано граматичні особливості іншомовних відповідників української прийменниково-іменникової форми з **текстом** в англійській, німецькій, польській, білоруській та російській мовах.*

***Ключові слова:** термінне словосполучення, прийменниково-іменникова словоформа, семантико-синтаксичні відношення.*

У наукових і навчально-методичних працях з лінгводидактики спостерігаємо непослідовне використання термінних словосполучень *робота з текстом* і *робота над текстом*. Проялюструємо це на прикладах назв навчальних посібників і наукових статей: «**Робота над текстом** на уроках української мови в 4 — 6 класах» (Н. Грипас), «Лексична **робота над текстом** при вивченні української мови як іноземної» (Л. Шеремета), «Самостійна **робота над текстом** у навчальних посібниках для 3 класу» (Л. Шевчук), «**Робота над текстом** у процесі розвитку діалогічного мовлення учнів на уроках української мови» (С. Мунтян), «**Робота з текстами** на уроках української мови у процесі вивчення синтаксису й пунктуації у 8—9 класах» (Н. Голуб), «**Робота з текстом** на заняттях з української мови у площині розвитку креативної мовної особистості майбутнього вчителя» (К. Климова), «**Робота з текстом** на уроках української мови як засіб активізації когнітивно-дослідницької

© С.А. ОМЕЛЬЧУК, 2017

діяльності учнів: дидактичний матеріал» (М. Візінська), «Принципи та методи навчання у процесі **роботи з текстами** лінгвістичної спрямованості на уроках української мови» (Н. Мордовцева), «Прагматичний аспект **роботи з текстом** під час вивчення морфології української мови в основній школі» (С. Омельчук), «**Робота з текстом** на уроках вивчення синтаксису складного речення» (О. Божко) та ін.

Цю тенденцію помічено і в електронній реферативній базі даних авторефератів дисертацій Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського, у якій зафіксовані такі теми дисертацій: «Засвоєння учнями старших класів комунікативних стратегій у процесі **роботи з** науково-навчальними **текстами** предметів гуманітарного циклу» (Ю. Романенко), «Розвиток творчих здібностей молодших школярів у **роботі над текстом** на уроках української мови» (Н. Будій), «Збагачення словникового запасу учнів 5 — 7 класів у процесі **роботи над текстом** художнього твору» (Т. Лановик).

Наведені приклади засвідчують порушення принципу системності як однієї з основних ознак терміна: у словосполученнях на позначення того самого методичного поняття вжито різні прийменники. А можливо, терміни *робота з текстом* і *робота над текстом* є взаємозамінними? Відповідь на це запитання могла б дати наукова праця І. Багмут «**Робота над текстом і робота з текстом** у процесі навчання мови» [1], проте й сам автор, на жаль, невмотивовано послуговується в ній різними прийменниково-іменниковими формами, пор.: «6. **Робота з текстом...** Це полегшує студенту **роботу над текстом**» [Там само: 179 — 180]; «8. Етапи **роботи над текстом...** Запропонована у мовній рамці Ради Європи модель передбачає три фази **роботи з текстом ...**» [Там само: 180].

У пропонованій статті ставимо за мету дослідити поняттєву співвіднесеність термінів *робота з текстом* і *робота над текстом* у сучасному лінгводидактичному дискурсі; окреслити основні тенденції використання прийменників *з* і *над* з іменником *текст* в українській лінгводидактичній науці кінця ХХ — початку ХХІ ст. та в сучасному професійному мовленні вчителів-словесників; з'ясувати граматичні особливості іншомовних відповідників українських прийменниково-іменникових словоформ, зафіксованих у наукових і навчально-методичних працях із методики навчання англійської, німецької, польської, білоруської та російської мов.

У лінгводидактиці лексему *текст* у складі термінного словосполучення *робота з текстом* уживають зі значеннями «літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо» [9: 57], «засіб навчання мови» [6: 241].

«Словник українських прийменників. Сучасна українська мова» зафіксував три семантичних відношення, які виражає прийменник *над* з орудним відмінком: 1) локативне (*явір над водою*); 2) об'єктне (*царюватиме над домом*); 3) темпоральне (*над світом*) [7: 206]. У термінному словосполученні *робота над текстом* на позначення методичного прийому, що передбачає здійснення мисленневих дій на певному дидактичному матеріалі, прийменник *над* не виражає жодне із зазначених семантичних

відношень. Саме тому нормативною граматичною моделлю оформлення терміна-словосполучення є «іменник *робота* + іменник на позначення засобу навчання у формі орудного відмінка в поєднанні з прийменником *з*». Наприклад: *робота з текстом, робота з орфограмою, робота зі словом, робота з омонімами, робота з підручником, робота з алгоритмом, робота зі схемою* тощо.

Проте в «Словникові української мови» в 11 томах [8: 59] зазначено, що прийменник *над*, указуючи на об'єктні відношення, може поєднуватися з орудним відмінком на позначення видів творчої роботи, жанрів, документів тощо, з якими пов'язана або на створення яких спрямована дія: *робота над оповіданням, робота над твором, робота над переказом, робота над сценарієм, робота над книжкою, робота над фільмом, робота над автобіографією* й под. У поданих прикладах ідеться про продуктивну творчу діяльність зі складання (написання чи створення) оповідання, твору, переказу, сценарію, книжки, фільму, автобіографії, а не про аналітичні дії на їхній основі. Наприклад: «Створення наукового тексту передбачає кілька етапів роботи. Починається **робота над текстом** з виділення отриманого автором знання» (12: 16)¹; «Корисні поради щодо **роботи над текстом** дисертації дає Б.О. Райзберг...» (Там само: 57).

З огляду на зазначене констатуємо, що в таких контекстах, як «**робота над текстом** підручника» (10: 101); «одним з основних прийомів **роботи над текстом** є редагування» (Там само: 114); «**робота над текстом** вправи та за сформульованими в підручнику завданнями» (Там само: 116); «**працюючи над текстом** підручника...» (Там само: 187), прийменник *над* ужито всупереч нормі. Відповідно до семантичної сутності названих методичних прийомів замість нього потрібно вживати прийменник *з*.

Термінні словосполучення *робота з текстом* і *робота над текстом*, хоч і тісно пов'язані між собою, проте в українській лінгводидактичній науці позначають різні методичні поняття: *робота з текстом* — це осмислення, аналіз його, а *робота над текстом* — створення власного мовленнєвого твору (таблиця). Тож уважати їх взаємозамінними безпідставно, оскільки вони не належать до тих словосполучень, головний компонент яких має паралельні форми синтаксичного керування, як-от:

адресувати (кому?) *колезі* — *адресувати* (до кого?) *до колеги* — *адресувати* (на кого?) *на колегу*;

розумітися (на чому?) *на лінгвопрагматиці* — *розумітися* (у чому?) *у лінгвопрагматиці*;

вітатися (до кого?) *до присутніх* — *вітатися* (з ким?) *з присутніми*.

У термінному словосполученні *робота (яка?) з текстом* атрибутивні семантико-синтаксичні відношення, сформовані на основі підрядного зв'язку керування, залежно від типу словосполучення за належністю його опорного слова до частиномовного плану змінюються на субстанційні. Проілюструємо це на прикладах:

¹ У круглих дужках подано використані джерела.

іменникове слово- сполучення	<i>робота (яка?) з текстом</i>	} атрибутивні відношення субстанційні відношення
інфінітивне слово- сполучення	<i>працювати (із чим?) з текстом</i>	
дієприслівникове словосполучення	<i>працюючи (із чим?) з текстом</i>	

А в словосполученні *робота (над чим?) над текстом* субстанційні семантико-синтаксичні відношення незалежно від типу словосполучення за належністю його опорного слова до частиномовного класу не змінюються:

іменникове слово- сполучення	<i>робота (над чим?) над текстом</i>	} субстанційні відношення
інфінітивне слово- сполучення	<i>працювати (над чим?) над текстом</i>	
дієприслівникове словосполучення	<i>працюючи (над чим?) над текстом</i>	

У методиці навчання української мови в закладах загальної середньої освіти лінгводидакти традиційно виокремлюють такі види роботи з текстом: визначення теми й основної думки, способів зв'язку речень у тексті; характеристика цілісності тексту (сислової, граматичної, структурної), композиційно-структурних особливостей тексту, засобів зв'язку речень у тексті; актуальне членування (дане й нове); редагування написаного [5: 239]. До основних видів робіт із текстами на етапі навчання риторики в закладах вищої освіти Н. Голуб зараховує: 1) удосконалення текстів; 2) роботу над партитурою тексту; 3) визначення структури тексту; 4) визначення комунікативної мети тексту; 5) визначення жанрових ознак тексту; 6) доповнення тексту цитатами, що підтверджують основну думку; 7) перебудування тексту відповідно до іншої комунікативної мети; 8) складання тез тексту виступу; 9) аналіз і редагування текстів; 10) вивчення текстів-зразків; 11) складання ескізу тексту; 12) порівняння текстів [3: 421]. Зазначені види роботи ґрунтуються на мисленневих прийомах аналітичного характеру і не передбачають створення власного мовленнєвого висловлення, зокрема переказу, твору, нарису, повідомлення, виступу тощо. З огляду на це досить химерним є термін *аналітична робота над текстом*, що фіксує один з освітніх українських онлайн-ресурсів (<https://studopedia.su>), замість *аналітична робота з текстом*. Яскраво ілюструє сутність поняття *робота з текстом* і доречно вживання прийменника з (замість *над*) приклад, на який ми натрапили в монографії І. Вихованця й К. Городенської «Теоретична морфологія української мови»: «Переписувачі [рукописних збірників] в більшості активно **працювали з текстом**. Вони переробляли його, скорочували, доповнювали, ... модернізували мову («Україна. Наука і культура»)» [2: 231].

Сутність методичних понять *робота з текстом* і *робота над текстом*

Термін-словосполучення	Робота (яка?) з текстом	Робота (над чим?) над текстом
Семантика слова текст	літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо [9: 57]	відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ, пам'ятка тощо [9: 57]
Семантико-синтаксичні відношення	атрибутивні (опорний іменник називає опредметнену дію, а залежне слово — ознаку)	субстанційні (опорний іменник називає опредметнену дію, а залежне слово — об'єкт дії)
Синтаксична функція залежного компонента	означення	додаток
Значення методичного поняття	аналітичний вид діяльності	творчий вид діяльності
Сутність методичного прийому	передбачає виразне читання (або читання мовчки) тексту, визначення теми й основної думки, мікротем тексту, аналізування мовних одиниць у тексті, визначення ролі їх в оформленні тексту тощо	передбачає створення власного мовленнєвого твору (висловлювання)

Серед основних видів роботи над текстом виокремлено такі: відтворення сприйнятого тексту, побудова тексту певного стилю, типу мовлення й жанру, композиційне оформлення текстів різних типів мовлення тощо.

Проаналізуємо докладніше використання в сучасних наукових дослідженнях терміна-словосполучення на позначення методичного прийому, що передбачає здійснення мисленнєвих дій на текстовому матеріалі. Порівняймо цитати із цих досліджень:

«**Робота з науково-навчальними текстами** у старших класах з поглибленим вивченням української мови» (7: 2) — «Систематизація теоретичного і практичного досвіду для визначення наукових основ методики **роботи над текстами** міжпредметного змісту» (Там само: 3);

«Розроблено лінгводидактичну модель формування текстотвірних умінь учнів 5 — 9-х класів у процесі навчання синтаксису складного речення й експериментальну методику **роботи з текстом**» (4: 22) — «В основу шкільної методики **роботи над текстом** у зв'язку з навчанням синтаксису складного речення покладено лінгводидактичні ідеї О. Біляєва, Н. Бондаренко ...» (Там само: 2);

«Окрім комунікативних умінь, **робота з текстом** сприяє формуванню логічних і лінгвістичних умінь» (6: 72) — «У **роботі над текстом** за комунікативно-когнітивним підходом, аналіз тексту розпочинається з ознайомлення з ним у цілому» (Там само: 84).

Як бачимо, слово *текст* з іменником *робота* сполучають переважно механічно, ледь не навмання. Ще одним прикладом, що яскраво ілюструє інтуїтивне використання прийменників з *над* у складі відповідного

терміна-словосполучення, є уривок анотації однієї з дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: «...розроблено методичну систему **роботи над текстом** художнього твору, яка передбачає практичне ознайомлення учнів на рівні уявлень з окремими літературознавчими поняттями...; використання на уроках читання оптимальних методів і прийомів **роботи з текстом** художнього твору, спрямованих на розвиток та вдосконалення естетичних оцінних суджень молодших школярів...» (5: 19).

Така тенденція, на жаль, негативно поширюється й на інші термінні словосполучення. Наприклад:

«Лінгводидактичним підґрунтям методичної системи **роботи з формування** інтонаційних умінь і навичок старшокласників є принципи, методи, прийоми» (2: 9) — «Ефективність запропонованих методів, прийомів, форм **роботи над формуванням** інтонаційних умінь і навичок» (Там само: 11);

«Стимулюють до вдумливої **роботи з мовним матеріалом**» (4: 152) — «**Робота над матеріалом** із мови, результатом якої є формування мовленнєвих умінь, має бути послідовною» (Там само: 80).

Послугування лінгводидактами різними прийменниково-іменниковими формами на позначення методичного прийому, в основі якого лежить аналіз тексту, спонукав нас з'ясувати, якому термінові віддають перевагу вчителі-словесники. Для цього протягом листопада 2017 р. — лютого 2018 р. ми провели опитування, зокрема й інтернетове опитування на персональному сайті www.omelchuk.ks.ua. Респондентам на запитання «Який термін відповідає методичному поняттю *аналіз тексту?*» було запропоновано вибрати одну з відповідей: 1) робота над текстом; 2) робота з текстом; 3) ці терміни є взаємозамінними. Узагальнивши відповіді 54 учителів, констатуємо, що 28 із них (52 %) вибрали відповідь «робота з текстом», 18 (33 %) — відповідь «робота над текстом», а 8 респондентів (15 %) вважають ці терміни взаємозамінними. Отже, ставлення вчителів-словесників до використання термінних словосполучень на позначення того самого методичного поняття також неоднозначне.

Подібна ситуація і в російській методичній науці: дослідники не розрізняють терміни *работа с текстом* і *работа над текстом*, уживають їх хаотично. Яскравим прикладом слугує стаття С. Ісупової «**Работа над текстом** при обучении русскому языку как неродному», у першому реченні анотації до якої зазначено: «Статья посвящена **работе с** художественным **текстом** на занятиях по русскому языку с иностранными студентами» (8). Водночас у лексикографічній праці М. Львова «Словник-довідник із методики російської мови» подано граматичні форми прийменником *с*, зокрема у словниковій статті, присвяченій текстовим вправам, зазначено: «**работа** учащихся **с** готовым **текстом**», «виды упражнений **с** готовым **текстом**», «выделение из текста сложных синтаксических целых и **работа с ними**» [4: 207].

Проте в англійськомовній науковій літературі лінгводидактичного спрямування зі значенням «аналіз тексту» переважно використовують словосполучення *work with text* (укр. *робота з текстом*). Наприклад, у статті американського дослідника П. Мікана «Text-Based Teaching: Theory and Practice» читаємо: «The next approach, language teaching, emphasized learning by using the language, which included communicative speaking in class and **working with** authentic texts such as, signs and menus»; «Prior experiences prepare learners for **working with texts** in many ways»; «**Working with texts** integrates the skills to take advantage of multisensory text experiences to enhance memorizing language» (20). У розвідці М. Кейна «Texts and the foreign language teacher: some reflections on aims» також ужито термінне словосполучення з прийменником *with*: «Through an examination of the notion of ‘truth’ in connection with **work with texts**, he outlines three different traditions within educational theory...» (16). Одна з польських монографій, присвячена проблемам викладання іноземних мов, має назву «**Working with Text** and Around Text in Foreign Language Environments» (24), у якій натрапляємо на статтю Я. Крайка «Language Teachers **Working with Text**: Increasing Target Language Awareness of Student Teachers with Do-It-Yourself Corpus Research» (Там само: 223).

Водночас в англійській мові є і словосполучення *work on text* (укр. *робота над текстом*) зі значенням «працювати над створенням (написанням) тексту». Зокрема, матеріали сайту <http://context.reverso.net> засвідчують такі приклади: «Thereafter, the experts would continue **working on the text**, taking into consideration, where appropriate, the comments received»; «The rapporteur **works on the text** taking into account comments from other delegations»; «Mr. Pekarчук (Ukraine) said that he thought it necessary to continue consultations and **work on the text** of the Declaration».

Аналіз англійськомовних джерел дає підстави також констатувати, що в наукових працях словосполучення *work with text* і *work on text* обмежені в ужитку, бо їх заступає термінне словосполучення *text analysis* (укр. *аналіз тексту*).

У німецькій науковій мові поширено граматичну конструкцію *Arbeit mit Texten* (укр. *робота з текстом*), порівняймо назви німецьких навчальних видань: «Der **Umgang mit Texten** im Grundschulunterricht» (14), «Werkzeuge zur **Arbeit mit** literarischen **Texten**» (21), «**Arbeit mit** literarischen **Texten** im DaF Unterricht am Beispiel eines Textes von Christine Nöstlinger» (18).

У сучасній польській лінгводидактиці аналітичний вид діяльності на основі тексту номіновано терміном-словосполученням *praca z tekstem* (укр. *робота з текстом*). Зокрема, на одному з польських інтернетових порталів (<http://docplayer.pl>) у методичних рекомендаціях «**Praca z tekstem** w edukacji dzieci klas początkowych» читаємо: «Po dokonaniu analizy opracowań metodycznych dotyczących **pracy z tekstem** można zaproponować ogólny model postępowania metodycznego przy opracowywaniu różnych rodzajów tekstów»; на іншому порталі (<http://www.profesor.pl>) натрапляємо на методичні рекомендації «Proces czytania — różne formy **pracy z tekstem**

literackim opracowała». Прикладом поширення такої нормативної граматичної конструкції в методиці навчання польської мови слугує низка навчально-методичних праць, присвячених реалізації текстоцентричного підходу, як-от: «Materiały do pracy z **tekstem** literackim w klasach początkowych» Я. Длугош, Е. Ожех (15), «**Praca z tekstem** w klasach początkowych» М. Яковицької (17), «**Praca z tekstem** w klasach 1 — 3» К. Ленартовської, В. Свіонтек (19), «**Praca z tekstem** literackim w klasach I — III» М. Щепаньської (22), «**Praca z tekstem** wierszowym» М. Войшвілло (23). Якщо ж ідеться про творчий вид діяльності — створення тексту, то в польській мові також уживають прийменниково-іменникову форму з прийменником *над*: «Етапу **pracy nad tekstem**. Jak stworzyć artykuł krok po kroku» (укр. *Етапи роботи над текстом. Як створити статтю покроково*) (<http://www.copywriting-blog.pl>); «**Praca nad tekstem** jest wartością» (укр. *Робота над текстом є цінністю*) (<http://www.gazetawroclawska.pl>); «**Praca nad tekstem** autorskim» (укр. *Робота над авторським текстом*) (<https://usosweb.uw.edu.pl>).

Прийменниково-іменникову словоформу з прийменником з зафіксовано і в сучасній білоруській мові, про що свідчать назви наукових розвідок із білоруської лінгвометодики, зокрема: «Комплексная **праца з тэкстам** на ўроках абагульнення і сістэматызацыі ведаў па словаўтварэнні» (13), «**Работа з тэкстам** як форма правядзення кантролю па беларускай мове» (11), «Беларуская мова і культура: **праца з тэкстам** на вучэбных занятках» (3). Хоч у сучасному навчальному виданні «Беларуская мова. Поўны школьны курс. Тэорыя» натрапляємо на термінні словосполучення з прийменником *над*: **праца над кампазіцыяй** выступлення, **праца над тэкстам** выступлення (9: 274). Як бачимо, уживання прийменника *над* у цих прикладах є вмотивованим, оскільки йдеться про створення (а не аналіз) певного мовленнєвого жанру. До того ж це значення яскраво виражене в контексті, узятому з білоруського інформаційного ресурсу «Хартыя'97»: «**Праца над «Псалтыром»** стала справай апошніх гадоў жыцця для беларускага сьвятара, які жыў у Лёндане» (<https://charter97.org/ru/news/2016/8/9/217527/>). Водночас у назві статті «Аспекти **працы над** прафесійным **тэкстам** са студэнтамі эканамічных ВНУ» (1) виділене словосполучення є ненормативним.

Отже, прийменник з потрібно вживати:

1. З іменниками у формі родового відмінка, що позначають розділи мови чи мовознавства (*робота з орфографії, робота з пунктуації, робота з риторики, робота зі стилістики, робота з морфології* або *робота з розділу «Орфографія», робота з розділу «Пунктуація», робота з розділу «Риторика», робота з розділу «Стилiстика», робота з розділу «Морфологія»*).

2. З іменниками у формі орудного відмінка, що позначають:

2.1. Інформаційні й дидактичні засоби навчання (*робота з алгоритмом, робота з довідником, робота з інформаційними джерелами, робота з комп'ютером, робота з навчальним матеріалом, робота з наочністю, робота з підручником, робота з плакатом, робота з посібником, робота зі словником, робота з таблицею, робота з текстом, робота з теоретичним матеріалом*).

2.2. Мовні одиниці різного рівня (*робота з мовними одиницями, робота з орфограмами, робота з пунктограмами, робота з реченням, робота із синонімами (антонімами, паронімами, омонімами), робота зі словом, робота зі словосполученням, робота з терміном*).

2.3. Опредметнений процес (*робота з вивчення граматики, робота з розвитку мовлення, робота з удосконалення морфологічних умінь, робота з формування комунікативної компетентності*).

Із поданими в пп. 2.1 — 2.2 приєднано-іменниковими словесними формами можна поєднувати також дієслово *працювати* й дієприслівник *працюючи* (*працювати з текстом, працювати з алгоритмом, працюючи з орфограмами*).

Якщо ж потрібно назвати продуктивний вид діяльності — створення (складання, написання, моделювання тощо) чогось, граматично правильно й методично виправдано послуговуватися конструкціями з прийменником *над*: *робота над текстом, робота над алгоритмом, робота над підручником*. Так само у словосполученнях з головним компонентом дієсловом чи дієприслівником — *працювати над текстом, працюючи над текстом, працювати над алгоритмом, працювати над підручником*. Такі конструкції структурно й семантично конденсовані, у них лексично не виражений девербатив *створення* (*складання, написання, моделювання*), але семантичне навантаження припадає на семантично і структурно обов'язковий додаток зі значенням результату дії (*алгоритм, підручник, текст* тощо).

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Агародніківа С.В. Аспекти працы над прафесійным тэкстам са студэнтамі эканамічных ВНУ [Електронний ресурс] : праграма курса беларускай мовы ў эканамічных ВНУ / С.В. Агародніківа, К.У. Петрыкевіч. — Витебск : ВГУ імені П.М. Машэрава. — 2015. — Режим доступу: <https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/6995/%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%D0%92.%2C%20%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D1%8B%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D1%96%D1%87%20%D0%9A.%D0%A3..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Бабенко О.А. Формування інтонаційних умінь і навичок старшокласників як засіб творення усних висловлювань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)» / О.А. Бабенко. — К., 2010. — 23 с.
3. Беларуская мова і культура: праца з тэкстам на вучэбных занятках / В.У. Барысенка [Електронний ресурс] // Мова. — 2016. — № 26. — С. 151 — 155. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2016_26_30.
4. Божко О.П. Формування текстотвірних умінь учнів основної школи в процесі вивчення синтаксису складного речення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О.П. Божко. — Херсон, 2017. — 283 с.
5. Гоголь Н.В. Формування у молодших школярів естетичної оцінки художнього твору на уроках читання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська література)» / Н.В. Гоголь. — К., 2004. — 20 с.
6. Грона Н.В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотвірних умінь : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Н.В. Грона. — К., 2018. — 491 с.
7. Засць В.Г. Лінгвометодичні засади навчання української мови учнів 8 — 9 класів з поглибленим вивченням на текстовій основі міжпредметного змісту : автореф. дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)» / В.Г. Заєць. — К., 2013. — 20 с.
8. *Исупова С.М.* Работа над текстом при обучении русскому языку как неродному / С.М. Исупова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. — Тамбов : Грамота, 2013. — № 5. — Ч. 1. — С. 65 — 67.
 9. *Красней В.* Беларуская мова. Поўны школьны курс. Тэорыя / Віктар Красней, Яўген Лаўрэль. — Мінск : Аверсэв, 2017. — 287 с.
 10. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посібн. / За наук. ред. М.С. Вашуленка. — К. : Літера ЛТД, 2011. — 364 с.
 11. *Саматія І.М.* Работа з тэкстам як форма правядзення кантролю па беларускай мове [Електронний ресурс] / І.М. Саматія // Метадалагічныя і метадычныя аспекты выкладання мовы і літаратуры ў школе і ВНУ : зб. навук. арт. ; пад рэд. І.У. Таяноўскай, Т.В. Малыцэвіч. — Мінск : БДУ, 2006. — Вып. 5. — С. 63 — 68. — Режим доступу: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/56650>.
 12. *Сурмін Ю.П.* Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю.П. Сурмін. — К. : НАДУ, 2008. — 184 с.
 13. *Якуба С.М.* Комплексная праца з тэкстам на ўроках абагульнення і сістэматызацыі ведаў па словаўтварэнні [Електронний ресурс] / С.М. Якуба. — Режим доступу: <https://www.bsu.by/Cache/pdf/184933.pdf>.
 14. *Ahrens-Drath R.* Der Umgang mit Texten im Grundschulunterricht / R. Ahrens-Drath. — Wiesbaden, 2009. — Режим доступу : https://kultusministerium.hessen.de/sites/default/files/media/der_umgang_mit_texten_im_grundschulunterricht.pdf
 15. *Długosz J.* Materiały do pracy z tekstem literackim w klasach początkowych / J. Długosz, E. Orzech ; pod red. nauk. A. Meissnera. — Rzeszów : Agencja Wydawnicza "Fraza", 1991. — 264 s.
 16. *Cain M.* Texts and the foreign language teacher: some reflections on aims / M. Cain // Revue ATEE Journal. — 1980. — № 3.
 17. *Jakowicka M.* Praca z tekstem w klasach początkowych / M. Jakowicka // Zbiórca Szkoła Gminna. — 1981. — № 5.
 18. *Jašová M.* Arbeit mit literarischen Texten im DaF Unterricht am Beispiel eines Textes von Christine Nöstlinger / M. Jašová. — Diplomarbeit, Masaryk-Universität Brunn, 2009. — 100 s.
 19. *Lenartowska K.* Praca z tekstem w klasach 1 — 3 / K. Lenartowska, W. Świętek. — Warszawa : WSiP, 1982. — 93 s.
 20. *Mickan P.* Text-Based Teaching: Theory and Practice / P. Mickan. — 2015. — Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/265011929_Text-Based_Teaching_Theory_and_Practice.
 21. *Rainer E.* Wicke, Werkzeuge zur Arbeit mit literarischen Texten / E. Rainer. — München : Hueber Verlag, 2014. — 31 p.
 22. *Szczepańska M.* Praca z tekstem literackim w klasach I — III / M. Szczepańska // Życie Szkoły. — 1987. — № 4.
 23. *Wojszwillło M.* Praca z tekstem wierszowym / M. Wojszwillło // Życie Szkoły. — 1987. — № 7—8.
 24. *Working with Text and Around Text in Foreign Language Environments* / H. Chodkiewicz, M. Krzemińska-Adamek, P. Steinbrich, ed. — Springer, 2016. — 288 p.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Багмут І.В.* Робота над текстом і робота з текстом у процесі навчання мови / І.В. Багмут // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. — 2012. — Вип. 9. — С. 176 — 179.
2. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. — К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. — 400 с.
3. *Голуб Н.Б.* Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ніна Борисівна Голуб. — К., 2009. — 505 с.
4. *Львов М.Р.* Словарь-справочник по методике русского языка : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / М.Р. Львов. — М. : Просвещение, 1988. — 240 с.

5. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів / Кол. авторів; за ред. М.І. Пентилюк. — К. : Ленвіт, 2011. — 366 с.
6. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / М. Пентилюк, О. Горшкіна, Н. Мордовцева, А. Нікітіна, Л. Попова ; за заг. ред. М. Пентилюк. — К. : Ленвіт, 2015. — 320 с.
7. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк, Г.В. Ситар, І.А. Щукіна. — Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. — 416 с.
8. Словник української мови: в 11 т. [Електронний ресурс] — К. : Наук. думка, 1974. — Т. 5. — Режим доступу: sum.in.ua.
9. Словник української мови: в 11 т. [Електронний ресурс]. — К. : Наук. думка, 1979. — Т. 10. — Режим доступу: sum.in.ua.

Статтю отримано 02.02.2018

Serhii Omelchuk

Kherson State University, Kherson

THE CONCEPTUAL CORRELATION OF LINGUISTIC DIDACTIC TERMS *WORK WITH TEXT* AND *WORK ON TEXT*

The article investigates the normative functioning of term phrases *work with text* and *work on text* in the linguistic didactic discourse.

Component analysis allowed us to determine a semantic organization of terms *work with text* and *work on text* on the basis of a complex analysis of scientific sources and lexicographic works. It is proved that terms *work with text* and *work on text* in Ukrainian linguistic didactic science denote different methodical concepts. *Work with text* in the meaning of a methodical technique involves the implementation of mental actions on a certain didactic material. It means comprehension and analysis of the text. *Work on the text* is a productive activity based on the creation (composition, writing, modeling, etc.) of a speech utterance. Such constructions are structurally incomplete, but they are complete semantically. In the absence of a lexically expressed deverbative, the semantic load falls on a semantically and structurally obligatory object with the meaning of the object of an action.

Using the method of generalization and quantitative calculations, it is determined that the Ukrainian linguistic didactic scientists, as well as language teachers, use various preposition and substantive forms to indicate a methodical technique based on text analysis. The grammatical peculiarities of the foreign correspondences of the Ukrainian preposition and substantive form 'with text' in English, German, Polish, Byelorussian and Russian languages are clarified.

In the English scientific linguistic didactic literature the phrase *work with text* is mainly used in the meaning of "text analysis". At the same time, the phrase *work on text* in the meaning of "work on the creation (writing) of the text" also occurs in the English language. The grammatical construction *Arbeit mit Texten* is common in the German scientific language. Modern Polish linguistic didactics fixes the term-phrase *praca z tekstem* in the sense of an analytical kind of activity on the basis of the text. The preposition and substantive word form with the preposition *z* is also fixed in the modern Byelorussian language, as evidenced by the titles of scientific studies in the Byelorussian language methodology. Researchers do not distinguish between terms *работа с текстом* and *работа над текстом* in the Russian methodical science. They use these term phrases unsystematically.

Keywords: *term phrase, preposition and substantive word form, semantic and syntactic relations.*